Samsa-masjien: 'n Uitsonderlike publikasie

Book Title:
Samsa-masjien

Book Cover:

Author:
Willem Anker

ISBN:
978-1-4853-0256-8

Publisher:
Protea Boekhuis, 2015,
R160*
*Book price at time of review

Review Title:
Samsa-masjien:
'n Uitsonderlike publikasie

Reviewer:
Salomi Louw¹

Affiliation:
¹School of Languages and
Communication Studies,
University of Limpopo,
South Africa

Corresponding author:
Salomi Louw,
louwsalomi@gmail.com

How to cite this book review:
Louw, S., 2016, 'Samsa-
masjien: 'n Uitsonderlike
publikasie', *Literator* 37(1),
a1253. <http://dx.doi.org/10.4102/lit.v37i1.1253>

Copyright:
© 2016. The Authors.
Licensee: AOSIS. This work
is licensed under the
Creative Commons
Attribution License.

Read online:

Scan this QR
code with your
smart phone or
mobile device
to read online.

Kan 'n mens 'n vandag, 'n eeu na die 1920's, praat van tekste wat 'futurisme' beliggaam, of word dit in die 21ste eeu herleef en/of voortgesit? Wat het geword van 'transart' en 'avant-gardisme' uit die vorige eeu? Dit alles is terug te vind in hierdie drama. Ook die warboelende of -dinge of -klanke of die chaotiese sielkundige analyses van vroeg in die vorige eeu kom hulle aanmeld in hierdie teks deur Willem Anker wat van intertekste deurspek is. En tog is alles nuut, kontemporêr en onstellig, maar ook meesleurend en hartroerend.

In *Samsa-masjien* word die ontvanger gekonfronteer met Gregor (vernoem na die karakter in Kafka se *Metamorfose*), 'n man in sy sewentigs wat algaande meer verwelk weens dimensie en in die verloop van die dramawêreld sy kontak met die hede verloor terwyl hy 'n 'geraasmassien' bou omdat klank 'ons drome van musiek' is en 'geraas musiek se drome van ons' is (bl. 80). Hy glo hy verword tot insek, word al hoe vuiler en eet al hoe minder en morsiger. Gregor se taalgebruik is toenemend verstrooid en onsamehangend, alhoewel jy as resepteerder iets daarin wil herken. Sy vrou, Josefina – ook vernoem na 'n Kafka-karakter, naamlik die muissanger – versorg hom liefdevol en met volle begrip sedert hulle "n paar weke gelede" by hul dogter en haar man ingetrek het. Algaande vereenselwig Josefina haar in 'n groot mate met Gregor en tree later self ook insekagtig op.

Gregor en Josefina Samsa se dogter, Grete, is 'n kopieskrywer wat in die verhaal 'n voorlegging oor 'n outomatiese, higiëniese seepvoorsiener beplan. Sy is in gereelde kontak met haar sielkundige en bespreek hoofsaaklik haar probleme met en kweeling oor haar ouers met hom. Haar man, Tjaart (soms deur die ouers 'Tjorts' genoem), wil as psigiater nie té nou betrokke raak nie, maar gaan wel die ouers se kamer kamma-spuut vir die krioelende insekte wat Gregor glo hy sien.

Die verhoog is verdeel in twee vlakke, bo links is die ouers se slaapkamer waar ons Gregor en Josefina in interaksie ervaar. Regs daarvan is die kombuis-eetkamer waar Tjaart ook sy studente se vraestelle nasien. Verder regs dui 'n beligtingskol Grete aan in gesprek met haar sielkundige. Die onderste vlak stel die kelder voor waar Gregor sy 'geraasmassien' met die hulp van Josefina bou, waar hulle intens saam verkeer en waar hy uiteindelik in die niet verdwyn – dus sterf.

Terwyl onderhandelinge oor die verwydering van die lyk en die opname van Josefina in 'n tehuis vir bejaardes aan die gang is, gaan Grete en Tjaart werk toe en val Josefina van haar stoel af. Die ontvanger moet hier self besluit wat haar lot is. Alhoewel Peter Blum nie in die 'Erkenning' (bl. 94) vermeld word nie, is daar myns insiens deurgaans 'n afskaduwing van sy 'Man wat mal word' uit 'Drie uiterstes' (*Enklaves van die lig*, 1958) in die drama. Ten opsigte van Josefina is die volgende Blum-teks gepas: 'Wie só uitgedeel en/of aan die al is, het die al in hom begryp -/en dit is die liefde.' Josefina hét Gregor se 'al' én liefde begryp en daarmee een geword.

Die teks is oneindig verweef met verwysings na of aanhalings uit bestaande en bekende tekste (ook musikaal) – erkenning word op bladsy 94 gegee aan verskeie van dié insette – en tog is alles nuut verwerk en verwickeld. Die huidige teks, *Samsa-masjien*, is op sigself ook 'n intrateks wat sigself op verskeie maniere dupliseer, repudieer en sirkelgange bewerkstellig.

As publikasie kan Willem Anker se *Samsa-masjien* uitgesonder word weens die kwaliteit van die aanbieding met swart-en-wit foto's van die oorspronklike produksie deur Jaco Bouwer, die insluiting van 'n laserskyf met die oorspronklike klankbaan deur Pierre-Henri Wicomb en die intrigerende buitebladontwerp. Die enigste negatiewe punt vermeldbaar is die erkenning van 'n foto op bladsy 28, terwyl daar op dié bladsy geen foto verskyn nie.

Hierdie ryk teks is 'n moét vir (1) alle teateraanhangers, (2) almal met verbeelding, (3) enige persoon wat in die filosofie, sielkunde, taal- of letterkunde of kommunikasie belang stel, (4) alle dosente en studente (in ten minste die geesteswetenskappe) en (5) navorsers en artikelskrywers op verskeie gebiede. Dit is werklik 'n ontsaglik uitsonderlike teks. Die toekenning as wenner van die 'ATKV-Prys vir Dramateks' in 2012 is welverdiend.

Die uitgewer (Protea Boekhuis) wat steeds dramatekste publiseer vir 'n al kleiner wordende leserpubliek word gelukgewens met hierdie produk.

Literatuurverwysings

Blum, P., 1958, *Enklaves van die lig*, Balkema, Kaapstad.